

Futó Péter, Lányi Pál és Soltész Anikó: A regionális klaszterek definíciója az Európai Unióban, Magyarországon és a nemzetközi szakirodalomban⁴

A klaszterek olyan, vállalatokból és intézményekből álló hálók, melyek viszonylag kis földrajzi területen viszonylag nagyszámú vállalkozást, viszonylag kisszámú iparágat képviselnek és egymással együttműködnek. Egyes klaszterekben szakmai szervezetek, kamarák, kutatási és oktatási szervezetek is részt vesznek, esetleg központi, regionális, vagy helyi kormányzati intézményeket is tartalmaznak. A hálóépítés alapja valamilyen közös tevékenység, például közös marketing, innováció, gyártástechnológia, közös beszállító vagy célpiac, esetleg egységesen felhasznált nyersanyag. Regionális klaszter esetében a közös tevékenységeket legtöbbször a térségfejlesztés szándéka integrálja.

Sem Magyarországon, sem az Európai Unióban nem létezik hivatalos, mindenki által elfogadott és használatos klaszter-definíció.

- A Széchenyi Terv korábbi Regionális Gazdaságfejlesztési Programjának RE-1-es pályázatának (2001 novemberében közzétett) klaszter-definíciója ezirányú törekvésnek tekinthető. Eszerint: *A klaszterek földrajzi közelségen alapuló vállalati stratégiai „szövetségek, amelyek a külső versennyel szemben egységesek, belső viszonyaikat pedig egyaránt jellemzi a konkurencia és a közös helyi érdekek összehangolása, a partnerek közötti bizalmi tőke megléte. A klaszter vállalkozásait informális kapcsolatok kötik össze, a közösen végzett innovációk, a piaci igényekhez igazodó képzés, a hálókon belüli közvetlen és célzott információáramlás révén csökkenthetők a tranzakciós költségek, ezáltal pedig az adott térség vállalkozásainak versenyképessége növekszik.*
- Az Európai Unió Vállalkozási Főigazgatósága által kijelölt szakértőcsoport felvállaltan kerüli, hogy határozott definíciót adjon a klaszter – úgymond – „ködös” (*nebulous*) fogalmára, helyette inkább a

* Kivonat. Eredetileg megjelent: In: Letenyey László (szerk.) 2004: Településkutatás I. 198-199 o.

klaszterek fajtáit határozták meg (EU DG Enterprise 2002). A jelentés szerint a klaszterek olyan egymástól kölcsönösen függő vállalatok és kapcsolódó intézmények csoportjai, melyek lehetnek együttműködők és/vagy versenyzők, melyek földrajzilag egy vagy több régióban koncentrálódhatnak, melyek meghatározott területre/ágazatra koncentrálnak, közös technológiák és képességek kötik őket össze, és amelyek lehetnek tudományos alapúak (*science based*) vagy hagyományosak (*traditional*).

A klaszter-fogalmat a szakirodalomban állandó vita övezi. Porter (1998:199) a következő definíciót alkalmazza: „A klaszter földrajzilag egymáshoz közel elhelyezkedő vállalatok és kapcsolódó intézmények meghatározott gazdasági területen együttműködő csoportja, melyeket hasonlóságuk és egymást kiegészítő mivoltuk köt össze.” Rosenfeld (2002) különbséget tesz klaszterek és hálók között:

Hálók	Klaszterek
Olcsóbb szolgáltatások igénybevétele teszi lehetővé	Specializált szolgáltatásokat vonz egy régióba
Korlátozott tagságú	Nyitott tagságú
Szerződéses megállapodásokon alapul	Piaci dinamikán alapul
Komplex termelési folyamatokba történő bekapcsolódást tesz lehetővé	Igényt generál egyre több cég számára, melyek hasonló képességekkel rendelkeznek
Együttműködésen alapul	Versengést igényel és feltételez
Tagjainak közös üzleti céljaik vannak	Tagjait kollektív vízió vezeti

Feser (et al. 2001) megkülönbözteti a lokalizált (egy régióba tartozó) és a nem lokalizált (több régióban található) klasztereket. Három különböző klaszter-definiáló elvet (kapcsolattípust) különböztet meg:

- Értéklánc kapcsolat: a beszállítói láncokat integráló vertikális klaszter

- Munkaerőpiac: a cégek ugyanazokkal dolgoztatnak, egyazon munkaerő-forrásból merítenek
- Innovációs klaszterek: tagjai kicserélik kulcsinformációikat, technológiai változásokhoz vezető tudásukat.

Irodalom

Feser, Edward J., Kyojun Koo, Henry C. Renski, Stewart H. Sweeney
2001: Incorporating Spatial Analysis in Applied Industry Cluster
Studies. In: *Economic Development Quarterly* 2001 march

Porter, M. E. 1998: *On Competition*. Harvard Business School Press

Rosenfeld, Stuart A. 2002: *Creating Smart Systems. A guide to cluster
strategies in less favoured regions. European Union-Regional
Innovation Strategies*. In: Rosenfeld, Stuart A. (szerk.): *Regional
Technology Strategies*. Carrboro, North Carolina, USA